

Мухаркін М. В.,
слідчий СВ ВП №3 Покровського РУП ГУНП
в Донецькій області, лейтенант поліції
incore.offizier@gmail.com

Пекарський С. П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький
psp1271@ukr.net

ГЕНОЦИД ЗА НОРМАМИ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ АКТІВ

Ключові слова: геноцид, міжнародне право, правовий акт, конвенція, права людини, міжнародний кримінальний суд.

Вступ. Чітке визначення та тлумачення поняття «геноцид» надає можливість визначити склад даного кримінального правопорушення. На нашу думку, міжнародні правові акти визначили які дії відносяться до геноциду після завершення Другої світової війни та створення Організації Об'єднаних Націй. Заслугує на увагу той факт, що Україна, не дивлячись на те, що перебувала у складі СРСР, є співзасновницею Організації Об'єднаних Націй. Це надає нам можливість провести аналіз норм міжнародних правових актів та визначити складові дефініції «геноцид». Чітке розуміння поняття «геноцид» за нормами міжнародного права надасть можливість якісно документувати зазначені протиправні дії в умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України.

Мета. На підставі аналізу норм міжнародних правових актів визначити складові дефініції «геноцид».

Результати. По завершенню Другої світової війни відбулися Нюрнберзькій та Токійські трибунали. Як зазначив Махаринець Д. С.: «Нюрнберзький трибунал у ході судового процесу розглядав злочини проти людяності (поневолення, вбивства, переслідування за расовими, політичними та релігійними мотивами); злочини проти миру (ведення війни з порушенням міжнародних договорів); воєнні злочини (тортури та вбивства військовополонених, заручників, рабство, руйнація населених пунктів, пограбування приватної та громадської власності та ін.) [1, с. 25]. Токійський трибунал, або Міжнародний військовий трибунал для Східної Азії, розглядав воєнні злочини, злочини проти миру та людства, які були вчинені японськими лідерами та військовими під час Другої світової війни в Тихоокеанському регіоні» [1, с. 25]. На думку Махаринця Д. С., зазначені трибунали були створені з метою притягнення до відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людства і миру, вчинені під час Другої світової війни представниками нацистської Німеччини та японськими військовими та вищими посадовцями [1, с. 25].

Наступним кроком світового товариства стало розроблення низки міжнародних правових актів, які виокремили геноцид від інших воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Важливим аспектом стало те, що 9 грудня було прийнято та розпочато підписання Конвенції 1948 року про злочин геноциду та покарання за нього, яка набула чинності у 1951 році [2]. В преамбулі Конвенції було зазначено те, що Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у своїй резолюції 96 (I) від 11 грудня 1946 року, оголосила геноцид злочином за міжнародним правом, який суперечить духу і цілям Організації Об'єднаних Націй [2]. Тобто можна дійти висновку про те, що Організація Об'єднаних Націй з 11 грудня 1946 року визнає геноцид як злочин за міжнародним правом. Відповідно Договірні Сторони

підтверджують, що геноцид, незалежно від того, вчинений він у мирний час чи під час війни, є злочином за міжнародним правом, якому вони зобов'язуються запобігати і за який карати, у разі його вчинення [2, ст. 1].

Стаття 2 Конвенції під геноцидом розуміє різні діяння, які вчинені з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку: вбивство членів такої групи; заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи; умисне створення для такої групи умов життя, розрахованих призвести до її повного або часткового фізичного знищення; впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню в такій групі; примусове переміщення дітей такої групи до іншої групи [2, ст. 2].

Стаття 3 Конвенцій визначає за які діяння покарання. Так до таких діянь відноситься: геноцид; змова з метою вчинення геноциду; прямі та публічні заклики до вчинення геноциду; замах на вчинення геноциду; співучасть у геноциді [2, ст. 3]. Заслугує на увагу зміст статті 4 зазначеної Конвенції, яка визначає які особи підлягають покаранню за геноцид. Отже, особи, які вчиняють геноцид, або будь-які інші діяння, перелічені в статті III, підлягають покаранню, незалежно від того, чи є вони уповноваженими за конституцією правителями, посадовими або приватними особами [2, ст. 4]. Тобто широко коло суб'єктів несе покарання за вчинення геноциду за нормами аналізованої Конвенції. Норми даної Конвенції набрали чинності для України з 13.02.1955.

Цікавим для України є досвід діяльності Міжнародного трибуналу з Югославії, який діяв протягом 1993 – 2017 років. Як зазначає у своєму дослідженні Махаринець Д. Є.: «Міжнародний трибунал з Югославії був створений для притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів під час війни в Югославії, яка супроводжувалася депортацією населення, етнічними чистками в Боснії, Косово, Хорватії» [1, ст. 26].

У період діяльності Міжнародного трибуналу з Югославії в 1998 році були прийняті положення Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року [3]. Римський Статут визнає, що низку злочинів, які загрожують миру, безпеці та добробуту світу, зокрема: злочин геноциду; злочини проти людяності; воєнні злочини; злочин агресії [3, ст. 5 ч. 1].

В порівнянні з Конвенцією ООН року про злочин геноциду та покарання за нього 1948 року Римський статут виокремлює окремо злочин геноциду від інших злочинів, які загрожують миру, безпеці та добробуту світу. Відповідно Міжнародний Кримінальний Суд здійснює розслідування та судовий розгляд справ щодо осіб, обвинувачених у найтяжчих злочинах: геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності та злочин агресії.

За інформацією Офісу Генерального прокурора співробітництво з Міжнародним кримінальним судом Україна розпочала у 2014 році, коли Верховна Рада України звернулася із заявою від 25 лютого 2014 року до МКС про визнання його юрисдикції щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року [4].

При цьому слід зазначити, що Україна не ратифікували Римський Статут, але наша держава скористалась передбаченим пунктом 3 статті 12 Римського статуту механізмом визнання юрисдикції Суду «ad hoc» – щодо конкретних злочинів, учинених у конкретний період часу [4]. З метою продовження співпраці з Міжнародним Кримінальним Судом Верховна Рада України 4 лютого 2015 року схвалила постанову № 145-VIII «Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР»,

які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» [5].

Висновки. Проведений нами аналіз міжнародних правових актів дозволяє зазначити, що геноцид є найтяжчим міжнародним злочином, вчинення якого є підставою міжнародно-правової відповідальності держав і кримінальної відповідальності окремих осіб.

Міжнародними інституціями впроваджені норми Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09 грудня 1948 року та Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року. Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду та налагоджує співпрацю з метою притягнення винних осіб до відповідальності за вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян.

Перспективи подальших досліджень. Діяльність на посаді слідчого Національної поліції України надає можливість використовувати міжнародний досвід при документуванні злочинів, пов'язаних з повномасштабною агресією російської федерації проти України. Одночасно теоретичні питання взаємодії при впровадженні міжнародних правових актів з протидії геноциду, документуванні воєнних злочинів, які вчиняються окупантами проти українських громадян потребують доопрацювання та забезпечення практичної складової. Напрацьований практичний досвід буде висвітлено в подальших наукових розробках.

Список використаних джерел:

1. Махаринець Д. Є. Механізм діяльності міжнародних трибуналів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2023. № 5. С. 24-29. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/402/368>.
2. Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09 грудня 1948 року. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.05.2024).
3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588?find=1&text=#w1_1 (дата звернення: 01.05.2024).
4. Результати роботи Офісу Генерального прокурора з Міжнародним кримінальним судом. Офіційний портал Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/mizhnarodnij-kriminalnij-sud>.
5. Заява Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян: схвалена постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>.